

УКРАЇНСЬКЕ ГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО 1900-х – 1930-х РОКІВ

Людмила Круглова

UKRAINIAN GRAPHIC ART OF THE 1900s – 1930s

Lyudmyla Kruhlova

Relevance. *Ukrainian graphic art of the 1900s – 1930s played an important role in the process of the general development of fine arts of the 20th century. Despite the fact that these years in Ukrainian history were a difficult period of collapse, famine, repression and suppressed the independent development of art, Ukrainian artists were engaged in the search for new forms and techniques, combined elements of folk motifs with the European avant-garde (cubo-futurism, constructivism), and formed a unique national graphic school. The topic of the history of the development of Ukrainian graphics and the emergence of new artistic trends of the mentioned historical period is extremely relevant today in the conditions of the national and cultural revival of Ukraine.*

Aim of the research. *To investigate the work of Ukrainian graphic artists of the specified period and analyze the process of rethinking the role of Ukrainian graphics as a form of art, its rebirth into a full-fledged author's form of creative expression.*

Methods. *The historical method of studying the main sources and publications published by Ukrainian scholars in the field of art history in recent times was applied. Additionally, information and reference publications on the history of Ukrainian art of the 20th century were involved. Comparative historical and systematic analysis of historical sources was used to reconstruct the events and processes that took place at the beginning of the last century in European art, which had a significant impact on the development of art in Ukraine.*

Results. *The activities of Ukrainian artists are characterized. graphic artists who combined modern trends with national tradition, folk art, and the latest aesthetic ideas in their works. Among them are prominent masters of graphic art: Heorhii Narbut, Vasyl Krychevskiy, Mykhailo Boichuk, Orest Novytskyi, and others. Working in a difficult historical period, experiencing persecution and repression, Ukrainian artists found ways to give Ukrainian graphics a deep national meaning and a free revolutionary spirit, and raise it to a high level of monumental art.*

Conclusions. *Ukrainian graphic art of the 1900s – 1930s testifies to the union of the special national cultural traditions of Ukrainians with the pan-European artistic process. The synthesis of national symbolism with decorative elements of modernism was characteristic of most masters of Ukrainian graphics of this period. They sought to revive the spirit of folk art, interpreting it through the prism of new stylistic trends. Thanks to the tireless creativity of Ukrainian artists, a process of rethinking the role of graphics as a form of art took place: from an auxiliary or applied genre, it begins to acquire the features of a perfect original form of the author's idea. In the 1900s – 1930s, graphics in Ukraine became not only a direction of artistic activity, but also an important phenomenon of cultural modernization, which contributed to the establishment of the national style, the expansion of the aesthetic horizon and the strengthening of the visual identity of Ukrainian art.*

Keywords: *art, graphics, style, artist, history, Ukraine.*

Давнім видом образотворчого мистецтва є графіка. Її основу становлять зображення, народжені митцями за допомогою ліній, форм, штрихів, світла, тіней, контрастів і відтінків. Користуючись олівцем, пером, тушшю, вугіллям, крейдою, сангіною, пастеллю або сучасними цифровими інструментами, художники створюють неповторний світ краси графічного мистецтва.

Дослідженню тематики української графіки останнім часом присвячували свої мистецтвознавчі праці такі українські науковці, як Людмила Соколюк (2002, 2014), Дмитро Степовик (2003), Роман Яців (2006), Ольга Лагутенко (2006, 2011), Володимир Петрашик (2008), Лариса Левчук (2009), Мирослава Мудрак (2011), Вероніка Зайцева (2018), Любов Волошин (2024)

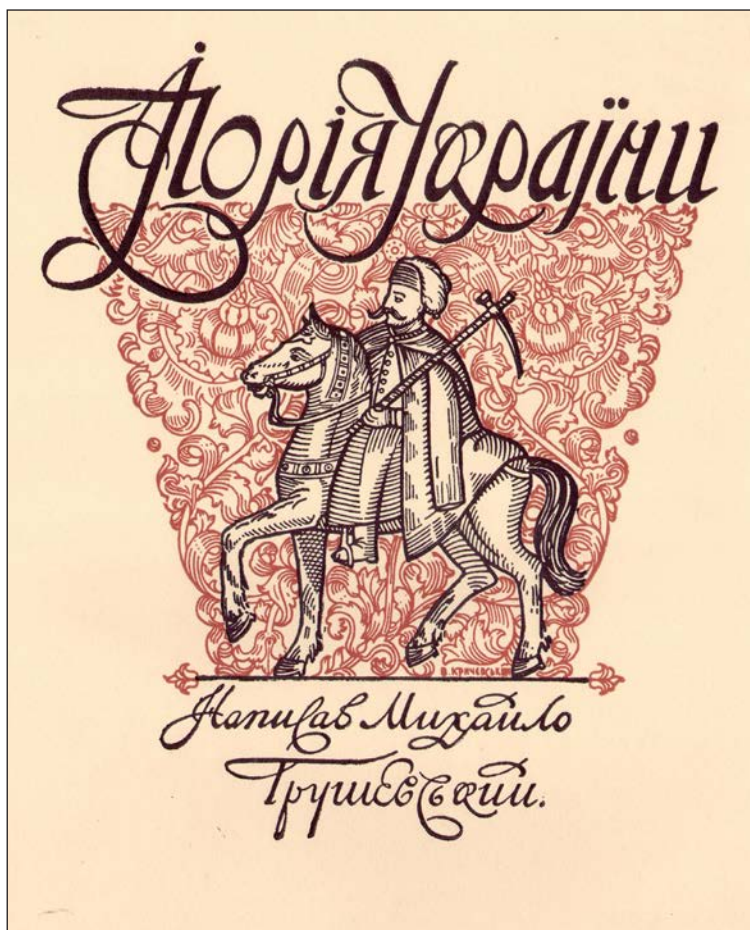

Рис. 1. В. Кричевський.
Обкладинка книги «Історія України» (1911).

художник театру та графік Іван Бурячок. Обкладинку першого номера цього журналу виконав український живописець і графік Фотій Красицький, який також активно співпрацював з журналом. У власному видавництві «Квітка», для якого він створив фірмовий знак, видавав свої твори на листівках. Чимало українських художників проявили свій талант в графічному мистецтві.

Згодом відбувається поступове переосмислення ролі графіки як виду мистецтва: вона вже не сприймається виключно як допоміжний чи прикладний жанр, а починає розвиватися як повноцінна авторська форма творчого висловлювання. Графіка стає не лише засобом ілюстрації, а й важливим інструментом художнього експерименту, втіленням індивідуального стилю та національної ідентичності (Лагутенко 2006, с. 1–240; 2011, с. 1–184).

Центральним осередком формування і розвитку нової української графічної школи стала Українська академія мистецтв, де викладали й творили визначні майстри: Георгій Нарбут, Василь Кричевський, Михайло Бойчук.

Георгій Нарбут, який очолював графічну майстерню при Українській академії мистецтв, заклавав підвалини національного стилю в книжковому оформленні, поєднуючи візантійсько-українську спадщину з модерними засобами виразності (Мудрак 2021, с. 1–160). Серед його графічних творів ескізи до перших українських грошей часів Центральної Ради, проєкт малої Державної печатки, нової геральдики, поштових марок з елементами «Абетки», військових одностроїв Української армії, обкладинки до різних журналів. Знаковою у творчості Нарбути була графічна серія «Українська абетка», у малюнках до якої автор вдало поєднав фантастику, гумор і поетичність, властиві його характеру. Загалом в його творчості поєднувались елементи народної орнаментики, каліграфічної культури та барокової композиції, що пізніше стали впливовими у формуванні нового графічного канону.

Представник ліричного «українського імпресіонізму», новатор та творець українського національного стилю Василь Кричевський був автором Державного Герба Української Народної Республіки, проєкт якого був виконаний митцем всього за 5 днів та затверджений Централь-

та ін. Проте тема історії розвитку української графіки та зародження нових мистецьких тенденцій у першій третині ХХ століття є надзвичайно актуальною й сьогодні в умовах національно-культурного відродження України.

У 1900-х – 1930-х роках українська графіка починає відігравати важливу роль у контексті загального розвитку образотворчого мистецтва. В цей час формується нове покоління художників, які прагнули поєднати сучасні тенденції з національною традицією, народним мистецтвом, а також новітніми естетичними ідеями (Яців 2006, с. 159–176).

У цей період графічні твори досить поширені були серед українських художників (ілюстрації, карикатури, листівки тощо). Помітну роль у цьому напрямі відігравали представники старшого покоління митців. Над ілюстраціями до Шевченкового «Кобзаря» у 1900-х роках працював вже відомий в той час майстер українського мистецтва і графік, засновник Миргородського краєзнавчого музею Опанас Сластіон. Карикатури за мотивами творів Шевченка малював у журналі «Шершень» (1906) український

ною Радою 22 березня 1918 року. Окрім Малого і Великого Державного гербів України, того ж року він створив Велику державну печатку для дипломатичних паперів, а також Державний кредитовий білет УНР.

Донині давній Тризуб князя Володимира прикрашає державний прапор і папери незалежної України в класичному виконанні саме Василя Кричевського. Він увійшов в історію як засновник української професійної університетської архітектурної та художньої освіти, автор низки живописних робіт, творів декоративного мистецтва та книжкової графіки, в якій органічно поєднував сучасність із книжковими орнаментами XVII–XVIII століть (Рубан-Кравченко 2004, с. 1–704). Його творча спадщина в цій царині стала вагомою складовою українського графічного мистецтва, а діяльність в галузі живопису, архітектури та кіно мала значний вплив на мистецьке та культурне життя України ХХ століття.

Михайло Бойчук працював в галузі графіки з 1909 року. Уміло поєднавши давньоруський іконопис, мотиви українського фольклору з візантійським стилем й елементами модерну, він створив унікальний, власний стиль «бойчукізм» (Соколюк 2002, с. 1–224). До його графічних робіт належать наповнені національним змістом плакати (до прикладу, плакат «Шевченківське свято» із закликом із «Заповіту» Тараса Шевченка), обкладинки до книг та видань, ескізи до монументальних і театральних робіт, а також станкові твори. До роботи над графічними проектами він активно залучав своїх учнів (Василь Седляр, Іван Падалка та ін.), створивши «Робітню Бойчука» (Соколюк 2014, с. 1–386). Бойчукісти гуртувалися також навколо творчого об'єднання «Асоціація революційного мистецтва України» (АРМУ), створеного в Києві наприкінці 1925 року. Бойчук прагнув зробити мистецтво надбанням народних мас, впровадити його у повсякденний побут, поєднати з життям простих людей, закликати художників до колективної творчості. Це сприяло швидкому поширенню бойчуківського стилю та його популярності. Вбачаючи в цьому унікальному мистецтві загрозу радянському режиму, діючи влада розстріляла Бойчука та його послідовників під час масових репресій 1937 року проти української інтелігенції, спрямованих на знищення національної культури. Бойчукізм як напрям був заборонений, а більша частина робіт знищена. Лише в 1950-х роках Бойчук і його соратники були посмертно реабілітовані, а вже наприкінці 1980-х років бойчукізм як напрям набув справжнього визнання.

Рис. 2. Г. Нарбут «Українська абетка» (1917).

Рис. 3.
Великий
державний
герб УНР
за проектом
Василя
Кричевського
(1918).

них цінностей минулого. У графіці поєднувалися різні естетичні моделі: «неовізантійська», «читальна», «псевдоетнографічна», а також «обірвана» традиція книжкової графіки козацької доби. Водночас мистецька мова набуває рис модерної стилізації, що виявляється у формі лінії, площинності, декоративно-площинному розумінні композиції.

У 1920-х – 1930-х роках графіка в Україні розвивається в напрямках високої розмаїтості: вона охоплює широкий спектр тем, жанрів і технік. У художніх навчальних закладах Києва, Харкова, Одеси, а також у приватних студіях, зокрема, студії Олекси Новаківського у Львові, активно працюють художники нового покоління. Саме у цей період в Україні формуються основи сучасної школи художників-графіків.

Рис. 4. М. Бойчук.
Шевченківське свято (1920).

Надавши графіці глибокого національного змісту та вільного революційного духу, Бойчук підніс її до високого рівня монументального мистецтва. Це свідчить про його вагомий внесок як в українську графіку так і в монументальне мистецтво України ХХ століття.

Характерним для більшості майстрів української графіки цього періоду був синтез національної символіки з декоративними елементами модерну. Вони прагнули відродити дух народного мистецтва, осмислюючи його крізь призму нових стилістичних течій.

Підґрунтям до цього мистецького оновлення стало питання щодо переосмислення культур-

У 1923 році Новаківський відкрив у Львові Мистецьку школу, яка діяла до 1935 року (Волошин 2024, с. 1–592). Великий знавець мистецтва митрополит Андрей Шептицький, який відіграв знакову роль в житті багатьох українських художників, був її меценатом і наставником (Волошин 2001, 2015, 2016, 2017). Ця перша у Східній Галичині українська художня школа стала активним осередком мистецького життя краю. Вона вирізнялась чіткою національно-культурною орієнтацією. В школі працював дуже сильний і ретельно підібраний склад професійних педагогів. Майбутнім художникам викладали Осип Курилас, Степан Балей, Іван Раковський, Євген Нагірний, Володимир Пещанський, Володимир Залозецький, Іларіон Свенціцький. Сам Шептицький особисто двічі на місяць читав там лекції.

Серед митців нового покоління варто назвати Миколу Мушинку, який працював у Львові та розробляв стиль орнаментально-декоративної графіки з елементами експресіонізму. До цієї генерації художників-графіків також належать Олена Кульчицька, Василь Касіян, Ніл Хасевич, Яків Гніздовський (Петрашик 2008, с. 46–47). Вони працювали з найрізноманітнішими техніками – офортом, ксилографією, ліноритом, літографією (Степовик 2003, с. 1–224). Тематично графіка охоплювала книжкову ілюстрацію, станкову графіку, екслібриси, агітаційні плакати, сатиричні малюнки, декоративні композиції.

Важливо, що саме у графіці чітко простежується тісна співпраця митців із видавництвами та редакціями, адже багато хто з художників-графіків активно працювали як оформлювачі книжок, журналів, періодичних видань. Саме тут реалізувалася ідея «мистецтва для мас», поєднання естетичного та утилітарного. Особливо в цей час розвинулась ілюстрація, станкова та книжкова графіка (Зайцева 2018, с. 223–231).

Слід згадати роботи українського графіка, художника-аніматора, книжково ілюстратора Сергія Конончука, найбільший талант якого проявився в рисунках та книжковій графіці (Костенко 2011). Проте його майстерність розвивалася в різних галузях графічного мистецтва. Він розпочав свою творчу діяльність у 1927 році з виставки самодіяльних художників, що проходила в Києві. Згодом брав участь у художніх виставках, влаштованих у Харкові (1922, 1929) та Парижі (1929). Представлені ним роботи відразу отримали схвальні відгуки фахівців. Володіючи вродженим відчуттям композиції, Конончук створив власний метод художнього оформлення книжок. Його стиль відрізнявся ясною і строгою реалістичністю, де декоративні елементи не переважають художній зміст літературного твору. Він ілюстрував видання для дітей, оформляв українські та західноєвропейські класичні твори. Майстерне оформлення книжок та ілюстрації до літературних творів і дитячих казок свідчать про його витончений художній смак і ґрунтовну школу. На жаль, життєвий і творчий шлях молодого майстра перервався під час Другої світової війни. Він загинув у боях за батьківщину у віці 29 років, залишивши нам у спадок витвори чудової української графіки.

У період 1900-х – 1930-х років різні загальноєвропейські течії знайшли своє відображення в українській графіці (Історія 2007, с. 132–175). Модерністські течії в українському графічному мистецтві вказаного періоду представляли Олександра Екстер, Анатоль Петрицький, брати Бойчуки та ін., які сміливо експериментували з формою, кольором, світлом. Пластичне мистецтво Олександра Архипенка перепліталось з графічними пошуками ідеї тривимірності на

*Рис. 5. О. Новаківський.
Ярослав Осмомисл, воїн (1919).*

*Рис. 6. С. Конончук. Ілюстрація
до української народної казки «Колобок» (1929).*

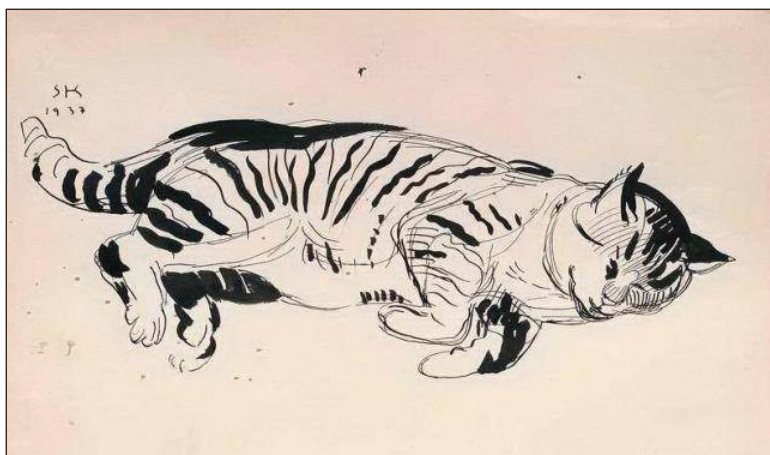

Рис. 7. С. Конончук. *Kim* (1937).

стала одним із засобів, що допомагає художнику створити візуальний образ вистави, розробляючи ескізи костюмів і декорацій та візуалізуючи ідеї, які потім втілюються у тривимірний простір. Українська графіка в цей період одночасно стає важливою складовою сценографічного процесу, як техніка у розробці концепції театральної сцени, і оригінальним самостійним витвором мистецтва.

Українська художниця-авангардистка, представниця європейського футуризму, кубізму, одна із засновниць стилю «ар-деко» та щира шанувальниця українського народного мистецтва Олександра Екстер відома ще як реформаторка сценографії (Рибаків 2005, с. 25–26). Саме вона почала створювати в театрі об'ємні декорації у кілька ярусів. Їй належить ідея розмальовувати обличчя акторів, «грати» з освітленням під час вистави, створювати театральні костюми в одній тональності з декораціями.

Одним із основоположників сценографії був театральний художник-декоратор Олександр Хвостенко-Хвостов. Свого часу він був учнем Олександри Екстер в її художній майстерні в Києві (Томазова 2013, с. 367). Працюючи головним художником-постановником і декоратором в театрах Харкова та Києва, він створив низку художніх ескізів та театральних декорацій до різних вистав та опер («Запорожець за Дунаєм» П. Гулака-Артемовського (1935); «Продана наречена» Б. Сметани (1937) та багато ін.). Його роботи виділяються досить насиченими кольорами, різними барвами, які органічно вплітаються в стиль музичної композиції, підкреслюючи її особливість.

В галузі сценографії слід також згадати новаторські роботи українського живописця, представника українського авангарду Анатолія Петрицького, який у своїх працях вмів поєднувати українську народну культуру та європейський модерн (Брега, Васильєва 2011, с. 184). Розкрився його талант як сценографа під час плідної співпраці з Лесем Курбасом, коли він працював в Києві в «Молодому театрі». Його мистецька спадщина містить ескізи до костюмів та декорації до театральних вистав, а також низку портретів українських митців (на жаль, частина з яких була знищена комуністичним режимом). Самого художника від розстрілу у 1937 році врятувало його всесвітнє визнання.

Вагомий внесок у розвиток вітчизняного дизайну зробив представник українського авангарду Василь Єрмилов. У його творчому доробку, окрім пейзажів, портретів та жанрових картин, були дизайн-проекти різноманітних виставок та чудові театральні декорації. Низка ж його робіт була у сфері промислової графіки (Андрейканіч 2012, с. 1–120). Серед них: обкладинки для книг і журналів («Колосся», «Нове мистецтво», «Авангард», «Літстрой», «Культура і пропаганда» та ін.), обробка різноманітних шрифтів (ним був створений новий шрифт), ескізи фабричних і заводських марок, оформлення обгорток, плакатів, стінгазет, розробка дизайну упаковок та сірникових коробок. Його авторству належать проекти книжкових й агітаційних фургонів, збірних кіосків, рекламних трибун тощо.

Попри те, що 1930-ті роки в українській історії були тяжким періодом зламу, голоду, репресій і пригнічували незалежний розвиток мистецтва, художники займалися пошуком нових форм та технік, поєднували елементи народних мотивів з європейським авангардом (кубофутуризм, конструктивізм), формували унікальну національну графічну школу.

У цей період художниками активно використовуються жанри екслібриса, карикатури,

шрифтового мистецтва, що стали формами графічної репрезентації національної ідеї. Графіка тягнє до стилістичної синтетичності, об'єднуючи візуальну простоту з концептуальною глибиною. Серед мистецьких робіт поширеним стає використання гротеску, абстрагованих ліній, площинної ритміки, декоративної стилізації. Частими темами стають історичні сюжети, селянський побут, фольклор, героїка визвольної боротьби.

Окрім того, художники-графіки здійснювали постійний діалог із міжнародним мистецьким контекстом: через видання, виставки, іноземні впливи. Особливо помітною була співпраця з мистецькими осередками в Польщі, Чехословаччині, Німеччині.

Таким чином, графіка в Україні 1900-х – 1930-х років стала не лише напрямом художньої діяльності, а й важливим феноменом культурної модернізації, який сприяв утвердженню національного стилю, розширенню естетичного горизонту та зміцненню візуальної ідентичності українського мистецтва.

Список джерел та літератури

АНДРЕЙКАНИЧ, А., 2012, Єрмилов Василь Дмитрович. «Антологія українського плаката першої третини ХХ століття». Косів: Видавничий дім «Довбуш».

БРЕГА, Г., ВАСИЛЬЄВА, Н., 2011, Петрицький Анатолій Галактіонович. Енциклопедія історії України: у 10 т. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка. Т. 8: Па-Прик.

ВОЛОШИН, Л., 2001, Княжий дарунок великого мецената. Митрополит Андрей Шептицький у житті і творчості Олекси Новаківського. Львів.

ВОЛОШИН, Л., 2015, 2016, 2017, Митрополит Андрей Шептицький у творчих долях українських художників. Львів. Ч. I., Ч. II., Ч. III.

ВОЛОШИН, Л., 2024, Мистецька школа Олекси Новаківського 1923–1935. Життя у перспективі часу. Львів-Дрогобич: Коло.

ЗАЙЦЕВА, В., 2018, Українська книжкова графіка першої третини ХХ століття як об'єкт історико-мистецтвознавчих досліджень. Вісник Львівської національної академії мистецтв. Вип. 36.

Історія українського мистецтва: у 5 т., 2007, гол. ред. Г. Скрипник; НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Т. 5: Мистецтво ХХ століття. Наук. ред. Т. Кара-Васильєва. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України.

Костенко, О., 2011, Життєдіяльність Сергія Пилиповича Конончука (1912–1941) – українського графіка першої половини ХХ століття. Київ.

КОСТЬ, Л., РІЗУН, Т., 2013, Олена Кульчицька (1877–1967). Графіка. Малярство. Ужиткове мистецтво: альбом-каталог. Нац. музей у Львові ім. А. Шептицького. Львів: Априорі; Київ: Майстер книг.

ЛАГУТЕНКО, О., 2006, Українська графіка першої третини ХХ століття: монографія. Київ: Грані-Т.

ЛАГУТЕНКО, О., 2011, Українська графіка ХХ століття: навчальний посібник. Київ: Грані-Т.

ЛЕВЧУК, Л., 2009, Футуризм: історія, теорія, мистецька практика. Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. Зб. наук. праць. Вип. 24. Київ.

МУДРАК, М., 2021, Образний світ Георгія Нарбути і творення українського бренду. Київ: Родовід.

Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ ст., 2006, редкол.: В. Сидоренко (голова) та ін.; Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. В 2 кн. Київ: Інтертехнологія. Кн. 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.li/wsnwzr>

ПЕТРАШИК, В., 2008, Яків Гніздовський. Образотворче мистецтво. № 4.

РИБАКОВ, М., 2005, Екстер Олександра Олександрівна. Енциклопедія історії України. Київ: Наукова думка. Т. 3: Е-Й.

РУБАН-КРАВЧЕНКО, В., 2004, Мистецькі роди України. Кричевські і українська художня культура ХХ століття. Василь Кричевський. Київ: Криниця.

СОКОЛЮК, Л., 2002, Графіка Бойчуків. Харків: Видання часопису «Березіль»; Нью-Йорк: Видавництво М. П. Коць.

СОКОЛЮК, Л., 2014, Михайло Бойчук та його школа. Харків: Видавець Савчук О. О.

СТЕПОВИК, Д., 2003, Яків Гніздовський. Життя і творчість. Київ: Видавництво імені Олени Теліги.

ТОМАЗОВА, Н., 2013, Хвостенко-Хвостов Олександр Веніамінович. Енциклопедія історії України: у 10 т. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка. Т. 10: Т-Я. ЯЦІВ, Р., 2006, Українське мистецтво ХХ століття: ідеї, явища, персоналії. Львів: Афіша.

References

- ANDREIKANICH, A., 2012, Yermolov Vasyl Dmytrovych [Yermolov Vasyl Dmytrovych]. «Antolohiia ukrainskoho plakata pershoi tretyny XX stolittia». Kosiv: Vydavnychi dim «Dovbush». [In Ukrainian].
- BREHA, H., VASYLIEVA, N., 2011, Petrytskyi Anatolii Halaktionovych [Petritsky Anatoliy Galaktionovych]. Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t. Redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. Kyiv: Naukova dumka. T. 8: Pa-Pryk. [In Ukrainian].
- VOLOSHYN, L., 2001, Kniazhyi darunok velykoho metsenata. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi u zhytti i tvorchosti Oleksy Novakivskoho [A princely gift from a great patron. Metropolitan Andrei Sheptytskyi in the life and work of Oleksa Novakivsky]. Lviv. [In Ukrainian].
- VOLOSHYN, L., 2015, 2016, 2017, Mytropolyt Andrei Sheptytskyi u tvorchykh doliakh ukrainskykh khudozhnykiv [Metropolitan Andrei Sheptytskyi in the creative destinies of Ukrainian artists]. Lviv. Ch. I., Ch., II, Ch. III. [In Ukrainian].
- VOLOSHYN, L., 2024, Mystetska shkola Oleksy Novakivskoho 1923–1935 [Oleksa Nowakivskyi's Art School 1923–1935]. Zhyttia u perspektyvi chasu. Lviv-Drohobych: Kolo. [In Ukrainian].
- ZAITSEVA, V., 2018, Ukrainska knyzhkova hrafika pershoi tretyny XX stolittia iak ob'iekt istoryko-mystetstvoznavchykh doslidzhen [Ukrainian book graphics of the first third of the 20th century as an object of historical and art-historical research]. Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv. Vyp. 36. [In Ukrainian].
- Istoriia ukrainskoho mystetstva [History of Ukrainian art]: u 5 t., 2007, hol. red. H. Skrypnyk; NAN Ukrainy, In-t mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii im. M. T. Rylskoho. T. 5: Mystetstvo XX stolittia. Nauk. red. T. Kara-Vasylieva. Kyiv: IMFE im. M. T. Rylskoho NAN Ukrainy. [In Ukrainian].
- KOSTENKO, O., 2011, Zhyttiedialnist Serhiia Pylypovycha Kononchuka (1912–1941) – ukrainskoho hrafika pershoi polovyny XX stolittia [The life and work of Serhiy Pylypovych Kononchuk (1912–1941) – a Ukrainian graphic artist of the first half of the 20th century]. Kyiv. [In Ukrainian].
- KOST, L., RIZUN, T., 2013, Olena Kulchytska (1877–1967). Hrafika. Maliarstvo. Uzhytkove mystetstvo: albom-kataloh [Олена Кульчицька (1877–1967). Графіка. Малярство. Ужиткове мистецтво: альбом-каталог]. Nats. muzei u Lvovi im. A. Sheptytskoho. Lviv: Apriori; Kyiv: Maister knyh. [In Ukrainian].
- LAHUTENKO, O., 2006, Ukrainska hrafika pershoi tretyny XX stolittia: monohrafiia [Ukrainian graphics of the first third of the 20th century: monograph]. Kyiv: Hrani-T. [In Ukrainian].
- LAHUTENKO, O., 2011, Ukrainska hrafika XX stolittia: navchalnyi posibnyk [Ukrainian graphics of the 20th century: a textbook]. Kyiv: Hrani-T. [In Ukrainian].
- LEVCHUK, L., 2009, Futuryzm: istoriia, teoriia, mystetska praktyka [Futurism: history, theory, artistic practice]. Aktualni filosofski ta kulturolohichni problemy suchasnosti. Zb. nauk. prats. Vyp. 24. Kyiv. [In Ukrainian].
- MUDRAK, M., 2021, Obraznyi svit Heorhii Narbuta i tvorennia ukrainskoho brendu [The imaginary world of Heorhii Narbut and the creation of a Ukrainian brand]. Kyiv: Rodovid. [In Ukrainian].
- Narysy z istorii obrazotvorchoho mystetstva Ukrainy XX st., 2006, [Essays on the history of fine arts in Ukraine in the 20th century]. Redkol.: V. Sydorenko (holova) ta in. Instytut problem suchasnoho mystetstva Akademii mystetstv Ukrainy. V 2 kn. Kyiv: Intertekhnolohiia, Kn. 1. [Online]. Available from: <https://surl.li/wsnwzp> [In Ukrainian].
- PETRASHYK, V., 2008, Yakiv Hnizdovskiy [Yakiv Hnizdovskiy]. Obrazotvorche mystetstvo. № 4. [In Ukrainian].
- RYBAKOV, M., 2005, Ekster Oleksandra Oleksandrivna [Exter Oleksandra Oleksandrivna]. Entsyklopediia istorii Ukrainy. Kyiv: Naukova dumka. T. 3: E-Y. [In Ukrainian].
- RUBAN-KRAVCHENKO, V., 2004, Mystetski rody Ukrainy. Krychevski i ukrainska khudozhnia kultura XX stolittia. Vasyl Krychevskiy [Artistic families of Ukraine. The Krychevskys and Ukrainian artistic culture of the 20th century. Vasyl Krychevskiy]. Kyiv: Krynytsia. [In Ukrainian].
- SOKOLIUK, L., 2002, Hrafika Boichukistiv [Boichukists' graphics]. Kharkiv: Vydannia chasopysu «Berezil»; Niu-York: Vydavnytstvo M. P. Kots. [In Ukrainian].
- SOKOLIUK, L., 2014, Mykhailo Boichuk ta ioho shkola [Mykhailo Boychuk and his school]. Kharkiv: Vydavets Savchuk O. O. [In Ukrainian].
- STEPOVYK, D., 2003, Yakiv Hnizdovskiy. Zhyttia i tvorchist [Yakiv Hnizdovsky. Life and work]. Kyiv: Vydavnytstvo imeni Oleny Telihy. [In Ukrainian].

TOMAZOVA, N., 2013, Khvostenko-Khvostov Oleksandr Veniaminovich [Khvostenko-Khvostov Oleksandr Veniaminovich]. Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t. Redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in.; Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. Kyiv: Naukova dumka. T. 10: T-Ya. [In Ukrainian].

YATSIV, R., 2006, Ukrainiske mystetstvo XX stolittia: idei, yavyshcha, personalii [Ukrainian art of the 20th century: ideas, phenomena, personalities]. Lviv: Afisha. [In Ukrainian].

Українське графічне мистецтво 1900-х – 1930-х років

Актуальність. Українське графічне мистецтво 1900-х – 1930-х років відіграло важливу роль у процесі загального розвитку образотворчого мистецтва ХХ століття. Попри те, що ці роки в українській історії були тяжким періодом зламу, голоду, репресій і пригнічували незалежний розвиток мистецтва, українські художники займалися пошуком нових форм та технік, поєднували елементи народних мотивів з європейським авангардом (кубофутуризм, конструктивізм), формували унікальну національну графічну школу. Тема історії розвитку української графіки та зародження нових мистецьких тенденцій зазначеного історичного періоду є надзвичайно актуальною сьогодні в умовах національно-культурного відродження України.

Мета дослідження. Дослідити творчість українських художників-графіків вказаного періоду та проаналізувати процес переосмислення ролі української графіки як виду мистецтва, переродження її у повноцінну авторську форму творчого висловлювання.

Методи. Застосовано історичний метод дослідження основних джерел і публікацій, виданих українськими науковцями в галузі мистецтвознавства за останній час. Додатково залучено інформаційно-довідкові видання з історії українського мистецтва ХХ століття. Використано порівняльно-історичний та системний аналіз історичних джерел для реконструкції подій та процесів, що відбувалися на початку минулого століття в європейському мистецтві, яке мало вагомий вплив на розвиток мистецтва в Україні.

Результати. Охарактеризована діяльність українських художників-графіків, які поєднали в своїх творах сучасні тенденції з національною традицією, народним мистецтвом, а також новітніми естетичними ідеями. Серед них визначні майстри графічного мистецтва: Георгій Нарбут, Василь Кричевський, Михайло Бойчук, Орест Новицький та ін. Працюючи в непростий історичний період, зазнаючи переслідувань та репресій, українські митці знайшли способи, як надати українській графіці глибокого національного змісту та вільного революційного духу, піднести її до високого рівня монументального мистецтва.

Висновки. Українське графічне мистецтво 1900-х – 1930-х років свідчить про єднання особливих національних культурних традицій українців із загальноєвропейським художнім процесом. Характерним для більшості майстрів української графіки даного періоду був синтез національної символіки з декоративними елементами модерну. Вони прагнули відродити дух народного мистецтва, осмислюючи його крізь призму нових стилістичних течій. Завдяки невтомній творчості українських художників відбувся процес переосмислення ролі графіки як виду мистецтва: від допоміжного чи прикладного жанру, вона починає набувати рис досконалої оригінальної форми авторського задуму. У 1900-х – 1930-х роках графіка в Україні стала не лише напрямом художньої діяльності, а й важливим феноменом культурної модернізації, який сприяв утвердженню національного стилю, розширенню естетичного горизонту та зміцненню візуальної ідентичності українського мистецтва.

Ключові слова: мистецтво, графіка, стиль, художник, історія, Україна.

Lюдмила Kruhlova, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of Art History, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Людмила Круглова, кандидатка історичних наук, доцентка кафедри історії мистецтв Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7174-9663>

Web of Science ResearcherID AAD-1122-2022

Received: 02.01.2026

Advance Access Published: February 2026